

BEGRIPPEN IN DE RECHTSPRAAK

Woord vooraf

In deze uitgave worden veelvoorkomende termen uit de wereld van de rechtspraak verklaard. Verder wijst dit boekje de weg in de organisatie van de rechtspraak.

Het biedt een overzicht van rechterlijke instanties in Nederland en enkele prominente internationale rechterlijke instanties. Handig om te bewaren dus.

Bij het samenstellen van de woordenlijst stonden bruikbaarheid, toegankelijkheid en overzichtelijkheid voorop. De beperkte omvang van dit boekje maakt dat niet alle juridische termen in de lijst zijn opgenomen.

Dit boekje is in de eerste plaats gemaakt voor mensen die betrokken zijn bij een juridische procedure en voor mensen die belangstelling hebben voor het recht.

Wilt u meer weten over rechtspraak? Kijk dan op www.rechtspraak.nl. Daar vindt u uitgebreide informatie over rechterlijke procedures en instanties én antwoorden op veelgestelde vragen.

Raad voor de rechtspraak

Februari 2016

INHOUD

Begrippenlijst	3
Rechtspraak in het kort	46
Rechterlijke instanties	47
Internationale gerechten	49

BEGRIPPENLIJST

Omschrijvingen van de meest voorkomende begrippen
in de rechtspraak.

Aanhangig maken

Het starten van een procedure bij de rechter; in een strafproces gebeurt dat door een dagvaarding of een oproep door de officier van justitie, in een civiel proces door een dagvaarding door de eisende partij aan de gedaagde partij of een verzoekschrift aan de rechter.

Aanhouden

1. In het strafrecht: het feitelijk vasthouden van iemand die er van verdacht wordt een strafbaar feit te hebben begaan.
2. In een civiele of strafprocedure: het uitstel van de behandeling of de beslissing van de rechter.

Aanleg

De rechterlijke instantie waar de behandeling van een zaak plaatsvindt. De rechtbank is de eerste aanleg, het gerechtshof de tweede aanleg oftewel de hoger-beroepsinstantie (of de Centrale Raad van Beroep, College van Beroep voor het bedrijfsleven of de Afdeling bestuur van de Raad van State).

Aanwijzing

1. Voorschrift hoe het Openbaar Ministerie zijn taak moet vervullen. Er is bijvoorbeeld een aanwijzing over de rol van een officier van justitie bij risicowedstrijden in het betaald voetbal.
2. Officieel bevel van de minister van Justitie aan het Openbaar Ministerie om een zaak op een bepaalde manier af te handelen.

Aanzegging

Bekendmaking door middel van het uitreiken van een gerechtelijk schrijven, bijvoorbeeld een dagvaarding of een kennisgeving.

Absolute competentie of bevoegdheid

Bij het uitbrengen van een dagvaarding of het indienen van een verzoekschrift spelen in het algemeen twee vragen een rol. Ten eerste moet altijd worden vastgesteld welke 'soort' rechter bevoegd is om een zaak te behandelen. In de meeste gevallen zal het dan gaan om vast te stellen of men bij de 'gewone' civiele rechter of bij de kantonrechter moet zijn. Dit is de vraag van de absolute competentie. Ten tweede moet men vaststellen in welk arrondissement de rechter dient te worden benaderd. Dit is de vraag van de relatieve competentie.

Administratieve afhandeling

Procedure om buiten het strafrecht lichte (verkeers-) overtredingen af te handelen.

Administratieve rechtspraak

Zie: Bestuursrecht.

Adolescentenstrafrecht

Het is de toepassing van jeugdstrafrecht op 18 tot 23 jarigen.
Zie ook: Jeugdstrafrecht

Advocaat

Raadsman of raadvrouw in juridische aangelegenheden. Een advocaat is lid van de Nederlandse Orde van Advocaten.

Advocaat-generaal (A-G)

1. Vertegenwoordiger van het Openbaar Ministerie OM) bij een gerechtshof. Zijn taak komt overeen met die van de officier van justitie bij de rechtbank.
2. Bij de Hoge Raad: adviseur van de Hoge Raad. Deze advocaat-generaal werkt niet voor het Openbaar Ministerie.

Akte

Ondertekend geschrift dat als bewijs kan dienen.

Ambtshalve toevoeging

Toewijzing door de rechter van een advocaat die kosteloos rechtsbijstand verleent aan verdachten, vreemdelingen of psychiatrische patiënten die in bewaring zijn gesteld (zie ook: Inbewaringstelling) zonder dat zij daartoe zelf een verzoek hoeven indienen.

Appel

Hoger beroep; de mogelijkheid om, als men het niet eens is met een rechterlijke uitspraak, een nieuwe uitspraak van een hogere rechter te vragen. Als een zaak bij de rechtbank heeft gediend en hoger beroep wordt ingesteld, dan wordt de zaak behandeld door het gerechtshof, College van Beroep voor het bedrijfsleven of de Centrale Raad van Beroep. In beroep gaan bij de Hoge Raad heet geen 'appel' maar 'cassatie'.

Appellant

Degene die in hoger beroep gaat.

Arbitrage

Vorm van geschilbeslechting waarbij niet de rechter, maar één of meer door de partijen zelf aangewezen scheidsrechters (arbiters) een uitspraak doen.
Zie ook: Geschillencommissies.

Arrest

Uitspraak van een gerechtshof of de Hoge Raad in een civiele dagvaardingsprocedure of van een strafzaak.

Arrondissement

Rechtsgebied. Nederland is verdeeld in elf arrondissementen. Zie ook: Ressort.

Arrondissementsparket

Het kantoor van het Openbaar Ministerie in een arrondissement. Op het arrondissementsparket werken de officieren van justitie en ondersteunend personeel onder leiding van een hoofdofficier van justitie. De parketten zijn gevestigd in dezelfde steden als de rechtbanken.

Balie

Aanduiding voor de gehele advocatuur.

Beklag

De mogelijkheid voor rechtstreeks belanghebbenden om te klagen als door het Openbaar Ministerie is besloten om een strafbaar feit niet (verder) te vervolgen. De beslissing om al dan niet alsnog te vervolgen wordt ter beoordeling aan het gerechtshof voorgelegd.

Belanghebbende

Iemand die betrokken is bij een besluit of geschil en daar (rechtstreeks) belang bij heeft.

Bemiddeling

Een alternatieve manier om tot een oplossing van geschillen te komen. Een onafhankelijke deskundige bemiddelaar verleent hulp om partijen tot elkaar te brengen.

Benadeelde partij

Iemand die door een strafbaar feit schade heeft ondervonden. Een benadeelde partij kan zich voegen in het strafproces om als slachtoffer schadevergoeding van de dader te vorderen.

Beroep

Zie: Hoger beroep.

Beschikking

1. In het bestuursrecht: Een beslissing van een overheidsorgaan in een concreet geval, bijvoorbeeld het verlenen van een bouwvergunning.
2. In het civiele recht: een rechterlijke uitspraak in een procedure die begint met een verzoekschrift. Een uitspraak in een procedure die begint met een dagvaarding, heet een vonnis.

Beslag

Inbeslagneming van voorwerpen waarmee strafbare feiten zijn gepleegd, bijvoorbeeld omdat ze nodig zijn voor het bewijs of omdat ze gevaarlijk zijn (drugs, wapens), of om de criminele winsten af te romen (geld, auto's, huizen, jachten). Dit beslag geschiedt in opdracht van de officier van justitie.

Bestuursorganen

Organen die belast zijn met overheidstaken, zoals het College van burgemeester en wethouders of een uitkeringsinstantie als het UWV.

Bestuursrechtspraak

Rechtspraak die zich bezighoudt met geschillen over besluiten van een overheidsorgaan. De geschillen kunnen zich zowel tussen burgers en bestuursorganen als tussen bestuursorganen onderling afspelen. Bestuursrecht is de moderne benaming voor wat vroeger administratief recht heette.

Betekening

Uitreiking van gerechtelijke stukken, zoals een dagvaarding, een oproeping of een vonnis, aan een verdachte, een getuige, een gedaagde partij of belanghebbende.

Bewaring

Zie: Inbewaringstelling.

Bewijslast

De verplichting tot het leveren van bewijs in een proces.

Bewijsmiddelen

Middelen die de rechter overtuigen dat een verdachte schuldig is.

De rechter gebruikt deze bij de motivering van het vonnis. Een andere term voor 'bewijsmiddelen' is 'bewijsmateriaal'.

Bodemprocedure

Term die gebruikt wordt om de normale civiele procedure bij de rechtbank af te zetten tegen het kort geding of de voorlopige voorziening.

Burgerlijke rechtspraak

Zie: Civiele rechtspraak

Cassatie, in cassatie gaan

In beroep gaan bij de Hoge Raad tegen een beslissing van een lagere rechter.

Casseren

Het vernietigen van een uitspraak van een lagere rechter door de Hoge Raad.

Cautie

Mededeling aan de verdachte dat hij het recht heeft om te zwijgen.

Centrale Raad van Beroep (CRvB)

Beroepsinstantie die in hoger beroep beslist in geschillen over sociale verzekeringswetten en ambtenarenzaken, nadat men in beroep is gegaan tegen een uitspraak van de bestuursrechter van de rechtbank.

Civiel recht

Recht dat betrekking heeft op geschillen tussen burgers onderling, tussen bedrijven onderling of burgers en bedrijven. Het civiel recht wordt ook burgerlijk recht of privaatrecht genoemd.

College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb)

Een bestuursrechterlijk college dat oordeelt over geschillen op het terrein van het sociaal-economisch bestuursrecht. Daarnaast is het College de hoger beroepsinstantie voor uitspraken betreffende een aantal wetten, zoals bijvoorbeeld de Mededingingswet en de Telecommunicatiewet.

College van procureurs-generaal

Uit vijf personen bestaand college dat aan het hoofd staat van het Openbaar Ministerie.

Comparitie van partijen

Het op rechterlijk bevel persoonlijk verschijnen van partijen voor de rechter, meestal om tot een schikking te komen of nadere uitleg te geven in een civiele procedure.

Competentie

Geeft aan welke rechter bevoegd is voor welk soort zaak. Zie ook: Absolute competentie en Relatieve competentie.

Conclusie van antwoord

Het eerste verweer van de gedaagde tegen hetgeen de eiser stelt in een civiel proces in de dagvaardingsprocedure.

Conservatoir beslag

Beslag op goederen na toestemming van een rechter, vooruitlopend op een uitspraak over een geschil.

Contra-expertise

Tegenonderzoek door een deskundige.

Contradictoir

Zaak op tegenspraak. Dit betekent dat de gedaagde of de verweerder (in het civiel recht) of de verdachte/raadsman van verdachte (in het strafrecht) in de procedure is verschenen en zijn kijk op de zaak heeft kunnen geven.

Cumulatie

In burgerlijk procesrecht: het samenvoegen van meerdere rechtsvorderingen.

Cumulatieve tenlastlegging

Dagvaarding waarin aan de verdachte meerdere feiten worden verweten.

Curator

1. Persoon die door de rechtbank wordt aangewezen om op te treden namens iemand die handelingsonbekwaam is (onder curatele is gesteld).
2. In faillissementen is de curator degene die het vermogen van degene die failliet is gegaan te gelde maakt en verdeelt over de schuldeisers.
3. In het familie- en jeugdrecht wordt een bijzondere curator benoemd om op te komen voor de belangen van een kind als de ouder of voogd dat niet wil of kan doen.

Dading

Een overeenkomst of schikking tussen partijen waardoor de rechter geen uitspraak meer hoeft te doen. Het is een contract tussen slachtoffer en dader waarin de schade wordt vergoed.

Dader

(Mede)pleger van een strafbaar feit of degene die het feit heeft uitgelokt.

Dagvaarding

Oproep om voor het gerecht te verschijnen.

Delict

Strafbaar feit.

Derdenverzet

Bijzonder rechtsmiddel dat iemand kan aanwenden wanneer hij meent benadeeld te zijn door een vonnis dat tussen andere partijen is uitgesproken.

Descente

Een bezichtiging door de rechter op de plek waar de oorzaak van het geschil zichtbaar is of waar het geschil zich afspeelt ('plaatsopneming'). In het strafrecht heet dit een schouw.

Deurwaarder (gerechtsdeurwaarder)

Een bij koninklijk besluit benoemde openbaar ambtenaar, die belast is met het uitbrengen van dagvaardingen en andere exploiten en het verrichten van ontruiming, inbeslagnemingen en executoriale verkopen. Een deurwaarder kan ook optreden als proces- of rolgemachtigde en rechtsbijstand verlenen.

Discretionaire bevoegdheid

De vrije beslissingsruimte van de rechter.

Doodslag

Het iemand van het leven beroven zonder dat sprake is van een van tevoren beraamd plan. Wel moet er opzet in het spel zijn, want anders is het hoogstens dood door schuld. De maximumstraf voor doodslag is vijftien jaar gevangenisstraf. Zie ook: Moord.

Dupliek

Het antwoord van de gedaagde op de conclusie van repliek door de eiser in de dagvaardingsprocedure (civiele zaken).

Dwangmiddelen

1. Middelen die bij een strafrechtelijk onderzoek kunnen worden gebruikt tegen de wil van de verdachte. Bijvoorbeeld: fouilleren, afluisteren, huiszoeking.
2. Pressiemiddelen ter uitoefening van bestuursdwang om naleving van wettelijke voorschriften te bewerkstelligen.

Dwangsom

Bedrag dat iemand moet betalen als hij niet voldoet aan een verplichting die hem door de rechter is opgelegd. In het bestuursrecht is het een bedrag dat iemand moet betalen als niet voldaan wordt aan de last die door een bestuursorgaan is opgelegd.

Economische politierechter

Strafrechter die beslist over economische vergrijpen, zoals overtreding van de winkelsluitingswet of de warenwet.

Eed of belofte

Plechtige verklaring van een getuige op de zitting dat hij de waarheid zal spreken. Hij is dit verplicht. Als hij opzettelijk een valse verklaring aflegt, maakt hij zich schuldig aan meeneed.

Eenvoudig/enkelvoudig delict

Lichtste vorm van een delict, bijvoorbeeld diefstal.

Eerste instantie (eerste aanleg)

Gerecht waar iemand begint met een procedure. Meestal is dat de rechtbank.

Eerste en enige instantie

Procedure zonder de mogelijkheid om in beroep te gaan.

Eis

Straf die de verdachte volgens de officier van justitie zou moeten krijgen.

Eiser

Degene die een (civiele) procedure begint in de dagvaardingsprocedure.

Elektronisch toezicht

Door een elektronische chip in een niet te verwijderen enkelband kan op afstand worden gecontroleerd of een veroordeelde zich aan zijn voorwaarden bij een voorwaardelijke straf houdt.

Enkelvoudige kamer

Zitting met één rechter die rechtspreekt (bijvoorbeeld politierechter, kinderrechter, president in kort geding en economische politierechter).
Zie ook: Meervoudige kamer.

Enquête

Zitting waarin de rechter getuigen hoort in een civiele zaak.

Executie van een vonnis

Tenuitvoerlegging van een arrest, vonnis of beschikking, eventueel met behulp van een deurwaarder. Handeling van de deurwaarder om bepaalde voorwerpen of gelden aan de macht van de verliezende partij te onttrekken, zodat daarmee degene die door de rechter in het gelijk is gesteld zijn voorwerpen terugkrijgt of zijn schuld betaald krijgt.

Ex nunc

Vanaf nu. Beoordeling ex nunc is een beoordeling vanuit de huidige situatie, niet naar de situatie ten tijde van een gebeurtenis uit het verleden.

Ex tunc

Vanaf toen. Beoordeling ex tunc is een beoordeling naar de situatie van toen of vanaf het moment dat de gebeurtenis plaatsvond.

Executoriale titel

Vorm waarin een afschrift van een rechterlijk vonnis is opgemaakt, zodat de gerechtsdeurwaarder het vonnis ten uitvoer kan leggen. Een vonnis in executoriale vorm begint altijd met de woorden "In naam des konings".

Exploot (of exploit)

Verzamelnaam voor officiële stukken die uitsluitend door een gerechtsdeurwaarder kunnen worden uitgebracht, bijvoorbeeld een dagvaarding.

Formeel recht

Regels die aangeven op welke wijze een proces moet worden gevoerd.

Forum

Gerecht, een rechterlijk college.

Fourneren

Het overleggen van de procesdossiers aan de rechter met het doel om een vonnis te krijgen.

Gedaagde

In civiel recht: degene tegen wie een eis of vordering wordt gericht in de dagvaardingsprocedure. Tegenpartij van de eiser.

Gedetineerde

Gevangene.

Geïtimeerde

Partij in hoger beroep die in de dagvaarding door de appellant (degene die in hoger beroep gaat) opgeroepen wordt om voor een hoger gerecht te verschijnen.

Gelaedeerde

Iemand die nadeel heeft ondervonden van een onrechtmatige daad.

Gemachtigde

Iemand die als vertegenwoordiger namens een partij optreedt in de procedure.

Geopposeerde

Tegenpartij in een civiele verzetprocedure. Zie ook: Verzet.

Gerecht

Rechtsprekende instantie. Bijvoorbeeld: rechtbank, gerechtshof, Centrale Raad van Beroep, College van Beroep voor het bedrijfsleven, Afdeling bestuur van de Raad van State, Hoge Raad.

Gerechtsauditeur

1. Opleidingsfunctie voor juristen die rechter willen worden.
2. Ondersteunende functie bij Hoge Raad en Centrale Raad van Beroep.

Gerechtsdeurwaarder

Zie: Deurwaarder.

Gerechtshof

Gerecht dat zaken in hoger beroep behandelt. Nederland kent vier gerechtshoven.

Gerechtssecretaris

Functionaris bij de gerechten die de rechter ondersteunt bij juridische werkzaamheden, zoals het schrijven van een uitspraak, die op de zitting als griffier functioneert. Ook wel juridisch medewerker genoemd.

Gerekestreerde

Wederpartij van de verzoeker in een verzoekschriftprocedure. Ook wel verweerder genoemd.

Getuige à charge

Getuige in een strafproces die wordt opgeroepen door de officier van justitie. De getuige legt in de regel een verklaring af die belastend is voor de verdachte.

Getuige à decharge

Getuige in een strafproces die is opgeroepen door de verdachte of zijn advocaat. Deze getuige zal in het algemeen ontlastende verklaringen afleggen.

Gevangenhouding

Vorm van voorlopige hechtenis. Daaraan vooraf gaat de door de rechter-commissaris bevolen bewaring. De raadkamer van de rechtbank beslist over gevangenhouding. Het bevel tot gevangenhouding is van kracht gedurende een termijn van ten hoogste negentig dagen.

Gezagsregister

Register waarin rechtsfeiten met betrekking tot het gezag worden bijgehouden.

Grief

Bezwaar dat in (hoger) beroep wordt aangevoerd.

Griffier

Persoon die de rechter op de zitting ondersteunt en een verslag maakt van de zitting.

Griffierecht

Bedrag dat aan een gerecht moet worden betaald als men een civiele zaak of bestuursrechtzaak start, of daarin gedaagde is.

Grondwet

In de Grondwet staan de grondrechten en plichten van alle Nederlanders. De Grondwet regelt ook de bevoegdheden van het parlement, de ministers en Koningin. Ook staat in de Grondwet hoe wetten worden gemaakt en hoe de rechtspraak werkt.

Grosse

Een gewaarmerkt afschrift van een uitspraak dat voor de partijen bestemd is.

HALT

Afkorting voor Het Alternatief. Het Halt-bureau kan onbetaald werk opdragen als alternatief voor een boete of gevangenisstraf bij kleine vergrijpen zoals vernielingen of diefstalletjes. Halt is er alleen voor jeugdige daders. Het werk dat moet worden gedaan heeft zoveel mogelijk te maken met de aangerichte schade, bijvoorbeeld het verwijderen van graffiti. Als het werk goed is gedaan, is daarmee de zaak afgedaan en volgt er geen oproep meer om voor de kinderrechter te verschijnen.

Hechtenis

Vorm van vrijheidstraf, die bijvoorbeeld wordt opgelegd bij overtredingen of bij het niet betalen van een boete. Zie ook: Huis van Bewaring.

Heenzenden

Het vrijlaten van verdachten die in voorlopige hechtenis zitten of van veroordeelden die hun straf bijna hebben uitgezeten. Heenzendingen vinden plaats als er te weinig cellen zijn.

Herziening

Buitengewoon rechtsmiddel tegen onherroepelijke veroordelingen in strafzaken. Kan bij de Hoge Raad worden aangevraagd wanneer zich een nieuw gegeven (zgn. novum) zich heeft geopenbaard, dat bij het onderzoek op de terechtzitting aan de rechter niet bekend was.

Hof/hoven

Zie: Gerechtshof.

Hoge Raad

Hoogste rechtscollege in Nederland. De Hoge Raad stelt niet meer zelf de feiten vast, maar bekijkt of de lagere rechter bij zijn beslissing het recht goed heeft toegepast.

Hoger beroep

Het opnieuw behandelen van een zaak door een hogere rechter.

Huis van Bewaring

Gebouw waar verdachten zitten die nog niet zijn voorgekomen en die in voorlopige hechtenis zitten. Ook bestemd voor personen die een licht vergrijp hebben begaan en daarvoor een hechtenisstraf kregen.

Huiszoeking

Het doorzoeken van een woning om goederen in beslag te nemen.

Hulpofficier van justitie

Hogere politieman met speciale opleiding en speciale bevoegdheden die bij opsporing en vervolging het Openbaar Ministerie assisteert.

Huwelijksgoederenregister

Openbaar register bij de arrondissementsrechtbank waarin op verzoek van betrokkenen wordt vermeld bijvoorbeeld of er huwelijkse voorwaarden zijn opgemaakt en of er een verzoekschrift tot echtscheiding is ingediend.

Immateriële schade

Schade die veroorzaakt is door verdriet, smart of geestelijk gemis.

Deze schade is (in tegenstelling tot materiële schade) niet direct in geld uit te drukken. De vergoeding die wordt uitgekeerd om immateriële schade te vergoeden heet smartengeld.

Inbewaringstelling

1. In het strafrecht: voorlopige hechtenis in opdracht van de rechter-commissaris;
2. In het vreemdelingenrecht: opsluiting van iemand die niet over geldige verblijfspapieren beschikt;
3. In het kader van de Wet Bijzondere Opnemng Psychiatrische Ziekenhuizen: gedwongen opname in een psychiatrische inrichting van iemand die psychisch gestoord is en een gevaar vormt voor zichzelf of zijn omgeving.

Incidenteel tussengeschied

Voorval in een procedure dat de gewone voortgang van het proces ophoudt.

Incidenteel appel

Hoger beroep, ingesteld nadat de wederpartij ook al in hoger beroep is gegaan tegen dezelfde beslissing. Ook wel genoemd: Incident.

Inlichtingencomparitie

Het op bevel van de rechter verschijnen van partijen om inlichtingen te geven.

Insolventie

Staat waarin een persoon of onderneming niet aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen. Gaat soms vooraf aan faillissement.

Inverzekeringstelling

Het vasthouden van de verdachte als dat nodig is voor het onderzoek.

De (hulp)officier van justitie beslist hierover. De inverzekeringstelling, die drie dagen duurt, kan worden bevolen bij middelzware en zware misdrijven en kan eenmaal met drie dagen worden verlengd. Daarna kan voorlopige hechtenis volgen. Zie ook: Voorlopige hechtenis.

Jeugdstrafrecht (of kinderstrafrecht)

Strafrecht voor jongeren tussen de 12 en 18 jaar. Kinderen jonger dan 12 jaar kunnen niet strafrechtelijk worden vervolgd. Bij het jeugdstrafrecht vinden zittingen achter gesloten deuren plaats. De leeftijdsgrenzen kunnen variëren. 16- en 17- jarigen kunnen volgens de regels van het volwassenenstrafrecht worden berecht als de ernst van het delict, hun persoonlijkheid of de omstandigheden waaronder het feit is begaan daar aanleiding voor geeft. Jongeren van 18 tot 23 jaar kunnen op grond van hun persoonlijkheid volgens de regels van het jeugdstrafrecht berecht worden. De rechter bepaalt welk recht van toepassing is.

Juridisch Loket

Het Juridisch Loket is een door de overheid ingestelde, onafhankelijke organisatie waar iedere burger terecht kan voor gratis juridisch advies.

Jurisprudentie

Geheel van uitspraken van rechters. De jurisprudentie vormt een richtlijn voor de rechtspraak in latere, soortgelijke gevallen.

Jurist

Een rechtsgeleerd persoon, of iemand die juridisch werk doet. 'Jurist' is geen wettelijk beschermde titel.

Justitia, Vrouwe Justitia

Godin der gerechtigheid in het oude Rome. Vaak afgebeeld op gerechtsgebouwen met blinddoek, weegschaal en zwaard.

Justitiabele rechtzoekende

Verzamelnaam voor eiser, gedaagde, verdachte, verzoeker etc.

Justitie

Verzamelnaam voor functies die zich binnen de overheid bezighouden met de handhaving van het recht.

Justitiële Informatiedienst

Dienst die na veroordeling misdrijven op naam registreert en deze strafrechtelijke gegevens onder bepaalde voorwaarden verstrekt (bijvoorbeeld ten behoeve van een Verklaring omtrent het gedrag).

Kamer

Onderdeel van een rechterlijk college, zoals een strafkamer, belastingkamer, vreemdelingenkamer of militaire kamer. Zie ook: Enkelvoudige kamer en Meervoudige kamer.

Kantonrechter

De kantonrechter behandelt zowel civiele zaken als strafzaken. Het is een alleensprekende rechter die zaken als overtredingen uit het strafrecht, arbeidszaken, huurzaken en zaken onder de € 25.000,- behandelt. Vroeger was het kantongerecht een apart gerecht naast de rechtbanken, gerechtshoven en de Hoge Raad. De kantongerechten zijn opgegaan in de rechtbanken. De term 'kantonrechter' is blijven bestaan.

Kantonrechtersformule

Afspraken tussen de kantonrechters over de wijze waarop de hoogte van een vergoeding bij een ontbinding van een arbeidsovereenkomst wordt berekend.

Kinderrechter

Rechter die jeugdstrafzaken en de civiele jeugdbeschermingszaken behandelt.

Kinderstrafrecht

Zie: Jeugdstrafrecht.

Klachtdelict

Delict dat alleen vervolgd kan worden als er een klacht is ingediend, bijvoorbeeld in geval van belediging.

Kort geding

Procedure om in een spoedeisende civiele zaak snel een beslissing van de rechtbank te krijgen. Dit is een voorlopige uitspraak. Hierna kunnen de partijen alsnog naar de rechtbank gaan om de zaak voor te leggen (de 'bodempcedure').

Kracht van gewijsde

Een uitspraak heeft 'kracht van gewijsde' als daartegen geen beroep meer mogelijk is.

Kwalificatie in het strafrecht

De vaststelling van de aard van een strafbare handeling door de wettelijke benaming te geven en het artikel te noemen waarin die handeling strafbaar is gesteld.

Landsadvocaat

Zelfstandig advocaat die het rijk adviseert of namens het rijk optreedt als raadsman.

Leerstraf

Het verplicht volgen van een cursus of training als straf voor jeugdigen, met de bedoeling er iets van op te steken.

Legalisatie

Wettiging; verklaring van echtheid.

Lik-op-stuk

Snel afhandelen van zaken door politie en justitie. De wetsovertreder krijgt meteen een acceptgiro voor de boete of een dagvaarding om op de zitting te komen.

Litispendingie

De situatie dat een geschil al bij een andere rechter in behandeling is.

Lijdelijk

In het civiele recht is 'de rechter lijdelijk'. Dat betekent dat hij alleen beslist op de geschilpunten die de partijen zelf naar voren brengen en een afwachtende houding aanneemt. In het strafproces en het bestuursproces is de rechter daarentegen leidend; hij onderzoekt de zaak die aan hem wordt voorgelegd.

Maatregel

Een maatregel kan worden opgelegd na het begaan van een strafbaar feit. Er kunnen maatregelen worden opgelegd in plaats van een straf of naast een straf. Voorbeelden zijn: terbeschikkingstelling (tbs), plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis, ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel, onttrekking van voorwerpen aan het verkeer.

Magistratuur

Alle leden van de rechterlijke macht, dus rechters (zittende magistratuur) en de leden van het Openbaar Ministerie (staande magistratuur).

Materiële schade

Schade die direct in geld is uit te drukken.

Mediation

Alternatieve methode om geschillen buiten de rechter om op te lossen. Wordt ook alternatieve geschilbeslechting genoemd.

Meervoudige kamer

Een kamer van een gerecht, bestaande uit ten minste drie rechters. De meervoudige kamer beslist over zware of ingewikkelde zaken. In hoger beroep worden de zaken veelal door een meervoudige kamer behandeld.

Meineed

Valse eed. Getuigen die opzettelijk niet de waarheid spreken bij de rechter, maken zich schuldig aan meineed.

Memorie van Antwoord

Datgene wat de gedaagde aanvoert tegen het geen de eiser stelt in een appelprocedure in civiele dagvaardingszaken.

Memorie van Grieven

Datgene wat de eiser vordert in een dagvaardingsprocedure in hogerberoep.

Militaire kamer

De rechtsprekende instantie die belast is met de behandeling van strafzaken die zijn begaan door militairen. Deze kamer is ondergebracht bij de rechtbank Gelderland. Als het een meevoudige behandeling betreft, bestaat de militaire kamer uit twee rechters en een militair lid. Het militair lid is een officier van één van de krijgsmachtonderdelen.

Minuut

Origineel exemplaar van een gerechtelijk stuk (bijvoorbeeld een vonnis), dat blijft bij degene die het heeft opgesteld (griffier).

Misdrijf

Strafrechtelijk vergrijp. De strafwetgeving onderscheidt overtredingen en misdrijven. Overtredingen worden in de regel in eerste aanleg berecht door de kantonrechter, misdrijven door de afdeling strafrecht van de rechtbank.

Mondelinge uitspraak

Uitspraak die meteen na de behandeling wordt gedaan.

Moord

Het opzettelijk en volgens plan (met voorbedachten rade) iemand van het leven beroven. Maximale straf: levenslang.

Mulder-afdoening

Procedure om buiten het strafrecht om lichte verkeersovertredingen bestuursrechtelijk af te doen.

Ne bis in idem (letterlijk: niet tweemaal voor hetzelfde)

Latijnse term in het strafrecht voor het beginsel dat iemand niet twee keer voor hetzelfde feit kan terechtstaan en mag worden gestraft. Behandeling in hoger beroep betekent niet dat iemand voor de tweede keer terechtstaat, want die procedure maakt deel uit van dezelfde rechtsgang.

Nietigverklaring

Oordeel van de rechter dat een vorige uitspraak van een lagere rechter niet geldig is. In het strafrecht kan een dagvaarding ook nietig worden verklaard.

Niet-ontvankelijk

Niet vatbaar voor berechting. De niet-ontvankelijkheid wordt bepaald door de rechter. Een zaak is niet-ontvankelijk als het niet tot een inhoudelijke behandeling komt omdat er niet is voldaan aan formele vereisten. In het strafrecht kan ook het Openbaar Ministerie niet ontvankelijk zijn als bijvoorbeeld de opsporing en vervolging niet fatsoenlijk zijn verlopen.

Non-refoulement

Het niet mogen terugsturen van asielzoekers vanwege de gevaren die hen bedreigen in het land van herkomst.

Noodweer

Het plegen van een strafbaar feit om jezelf of een ander te beschermen tegen een onmiddellijke bedreiging. De verdediging mag niet verder gaan dan noodzakelijk is. Als noodweer is vastgesteld, is er geen sprake van een strafbaar feit.

Noodweer excès

Als iemand de grens overschrijdt van de noodzakelijke verdediging (noodweer), bijvoorbeeld omdat hij in paniek raakt, kan sprake zijn van noodweer excès. De dader is dan niet strafbaar.

Novum

Nieuw feit.

Officier van justitie

Vertegenwoordiger van het Openbaar Ministerie in de rechtszaal. De officier van justitie heeft de leiding van het opsporingsonderzoek in strafzaken. Afhankelijk van de resultaten van dit onderzoek zal hij besluiten de zaak voor de rechter te brengen (te dagvaarden), een schikking aan te bieden of de zaak te seponeren (bijvoorbeeld bij gebrek aan bewijs). Bij een strafzitting krijgt hij het woord voor het zogenaamde requisitoir. De officier van justitie geeft daarin aan welke feiten naar zijn mening bewezen moeten worden verklaard en welke straffen of maatregelen daarvoor moeten worden opgelegd.

OM

Gebruikelijke afkorting voor Openbaar Ministerie. Zie: Openbaar Ministerie.

OM-afdoening

Sinds begin 2008 kan het Openbaar Ministerie zelf lichte straffen opleggen. Dat kan voor strafbare feiten als rijden onder invloed, rijden met onverzekerde motorrijtuigen en veelvoorkomende eenvoudige zaken. Vrijheidsbenemende straffen kunnen alleen opgelegd worden door een rechter.

Onderbewindstelling

Maatregel van de kantonrechter om het goederenbeheer van personen die daar zelf niet meer voor kunnen zorgen over te dragen aan een bewindvoerder.

Ondercuratelestelling

Het benoemen van een curator voor een meerderjarig persoon die zijn financiële zaken door lichamelijke of geestelijke oorzaken niet meer goed zelf kan regelen.

Ondertoezichtstelling

Maatregel opgelegd door de kinderrechter waarbij de ouders/voogd worden beperkt in het ouderlijk gezag/voogdij en waarbij het toezicht op het kind wordt opgedragen aan bijvoorbeeld Bureau Jeugdzorg.

Onherroepelijk

Niet te herroepen, niet te veranderen. Een uitspraak is onherroepelijk als de rechtzoekende geen beroep of cassatie meer kan instellen, bijvoorbeeld omdat de termijn waarbinnen men beroep moet instellen verlopen is. De zaak is dan helemaal afgedaan.

Onrechtmatig bewijs

Bewijs dat het Openbaar Ministerie niet volgens de regels van het recht heeft verkregen.

Ontoerekeningsvatbaar

Het niet toerekenen van een strafbaar feit aan de dader vanwege zijn psychische toestand.

Ontslag van rechtsvervolgning

Beslissing van de rechter als hij vindt dat de verdachte het telastegelegde feit wel heeft gepleegd, maar dit feit (zoals in geval van noodweer) of de verdachte (zoals bij psychische stoornis of noodweerecnes) niet strafbaar is.

Onvoorwaardelijke straf

Straf die daadwerkelijk uitgevoerd wordt. Zie ook: Voorwaardelijke straf.

Openbaar Ministerie

Valt onder het ministerie van Veiligheid en Justitie. Geeft leiding aan het opsporingsonderzoek van de politie en vervolgt de verdachten. Zie ook: Officier van justitie.

Openbare registers

Door de overheid bijgehouden registers zoals het faillissementsregister en het huwelijksgoederenregister. Deze zijn door iedereen in te zien.

Opportuïteitsbeginsel

Het uitgangspunt dat een officier van justitie zelf beslist of een strafbaar feit wordt vervolgd. Als de officier beslist om niet te vervolgen dan kan een belanghebbende daarover een klacht indienen bij het gerechtshof met het verzoek alsnog opdracht te geven tot vervolging.

Opposant

Procespartij die verzet aantekent.

Overtreding

Licht strafrechtelijk vergrijp. De strafwetgeving onderscheidt overtredingen en misdrijven. Overtredingen worden in de regel berecht door de kantonrechter van de rechtbank, misdrijven door de afdeling strafrecht van de rechtbank. Zie ook: Misdrijf.

Parquet

Het kantoor van het Openbaar Ministerie in de hoofdplaats van een rechtbank (arrondissementsparket) of van een gerechtshof (ressortsparket). Op de arrondissementsparketten werken de officieren van justitie en ondersteunend personeel onder leiding van een hoofdofficier van justitie. Op de ressortsparketten werken de advocatengeneraal en parketmedewerkers onder leiding van een hoofdadvocaat-generaal. Daarnaast is er nog een landelijk parket en een functioneel parket. Het parket bij de Hoge Raad der Nederlanden onder leiding van de Procureur-Generaal bij de Hoge Raad maakt geen deel uit van het Openbaar Ministerie.

Passant

Of: TBs-passant, veroordeelde die in afwachting is van een plaats in een TBS-kliniek

Penitentiaire inrichting

Gevangenis of huis van bewaring.

Peremptoire termijn

Laatste termijn in een procedure waarna geen uitstel meer wordt verleend.

Persisteren

Volharden bij een eis of stelling; de eis onveranderd handhaven ongeacht hetgeen de tegenpartij aanvoert.

Piketdienst

Regeling dat elke verdachte, vreemdeling of psychiatrische patiënt die in bewaring wordt gesteld op het politiebureau of in een psychiatrisch ziekenhuis automatisch wordt bezocht door een advocaat om zijn of haar rechten te bespreken.

Plaatsopneming

Een bezichtiging door de rechter op de plaats waar de oorzaak van het geschil zichtbaar is of waar het geschil zich afspeelt. In een civiele procedure wordt dit 'descente' genoemd, in het strafproces 'schouw'.

Pleidooi

Mondelinge toelichting op het in het geding ingenomen standpunt.

“Pluk–ze”

Populaire benaming voor de maatregel die inhoudt dat tijdens of na een strafproces het financiële voordeel wordt afgenomen dat men heeft verkregen door het plegen van een strafbaar feit.

Politierechter

Alleensprekende rechter van de rechtbank in strafzaken die niet zo ingewikkeld zijn en waarin niet meer dan één jaar gevangenisstraf wordt geëist.

Preparatoir vonnis

Tussenvonnissen waarbij de rechter partijen vraagt om stukken over te leggen.

President

De voorzitter van een rechtbank, een gerechtshof en van de Hoge Raad heet president. Ook de rechter die een zitting van een rechtbank of hof voorziet, wordt president of voorzitter genoemd.

Preventieve hechtenis

Verzamelnaam voor de begrippen bewaring, gevangenhouding en gevangenneming.

Primair

Eerste vordering/tenlastelegging of verzoek. Met een primaire vordering wordt aangegeven welke vordering de belangrijkste is in een reeks.
Zie ook: Subsidiar.

Principaal beroep

Het eerst ingestelde hoger beroep in tegenstelling tot het incidenteel beroep.

Proceskostenveroordeling

Bedrag dat de verliezende partij moet betalen aan de winnende partij als compensatie voor de kosten die gemaakt zijn voor een advocaat en griffierechten. Als er niet echt sprake is van winnen of verliezen (zoals in het personen- en familierecht) worden de kosten meestal gecompenseerd. Dat betekent dat ieder zijn eigen kosten draagt.

Proces-verbaal

1. Schriftelijk verslag van hetgeen op rechtszittingen aan de orde is gekomen.
2. Officieel schriftelijk verslag van politieambtenaren met feiten die ze hebben waargenomen en met een verklaring die ze hebben opgetekend uit de mond van een verdachte of getuige;

Procureur-generaal (PG)

Lid van het College van procureurs-generaal, de landelijke leiding van het OM.

Procureur-generaal (PG) bij de Hoge Raad

Hoofd van het parket bij de Hoge Raad. Bij de Hoge Raad vervult het parket een andere rol dan bij de rechtbank en het gerechtshof. Leden van het parket eisen hier geen straf, maar adviseren de Hoge Raad over de uitspraak in civiele zaken, strafzaken en belastingzaken. Ook bij de Afdeling bestuur van de Raad van State is sinds 2013 een Procureur-generaal aangesteld.

Pro-Deoadvocaat

Vroeger kreeg de minder draagkrachtige burger een gratis (pro Deo) advocaat. Tegenwoordig betaalt een rechtzoekende in civiele en bestuursrechtelijke zaken een van het inkomen afhankelijke eigen bijdrage voor de advocaat. Alleen in strafzaken, als een verdachte in voorarrest zit, krijgt hij nog (automatisch) een pro-Deoadvocaat toegewezen. In de rechtszaal wordt gesproken over een 'toegevoegd advocaat'.

Proeftijd

De rechter kan iemand tot een voorwaardelijke straf veroordelen. De straf wordt dan niet uitgevoerd, mits de verdachte zich gedurende een bepaalde periode, de proeftijd, aan een aantal afspraken houdt en niet opnieuw in de fout gaat. Deze voorwaarden zijn door de rechter in zijn vonnis opgelegd.

Pro-formazitting

Zitting waarop een zaak niet inhoudelijk wordt behandeld. Een pro-formazitting is nodig als een zaak binnen een bepaalde termijn op een zitting moet zijn geweest, maar het nog te vroeg is om deze inhoudelijk te behandelen.

Prorogatie

De mogelijkheid om in het civiel procesrecht met de tegenpartij overeen te komen dat een geschil direct zal worden voorgelegd aan een hogere rechter.

Raadkamer

1. Rechterlijk college dat strafzaken behandelt waarvoor in de regel geen openbare zitting is voorgeschreven. Denk bijvoorbeeld aan klachten niet-vervolgving (het hof oordeelt dan over de vraag of een verdachte moet worden vervolgd als het OM daartoe niet besluit).
2. Onderling beraad tussen de rechters die een zaak behandelen na de zitting om de uitspraak vast te stellen.

Raadsheer

Rechter bij het gerechtshof of de Hoge Raad. Ook een vrouwelijke raadsheer wordt raadsheer genoemd, want met een raadvrouw/raadsman wordt een advocaat bedoeld.

Raadsman

Advocaat.

Raadvrouw

Vrouwelijke advocaat.

Raad van State

Hoogste adviescollege van de staat dat adviseert over alle wetsontwerpen en algemene maatregelen van bestuur; de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State beslist in hoogste instantie in geschillen over besluiten van overheidsorganen.

Raad voor de Kinderbescherming

Orgaan van het ministerie van Veiligheid en Justitie, gevestigd in elke arrondissementshoofdplaats. De raad behartigt de belangen van minderjarigen die dat nodig hebben en adviseert de kinderrechter bijvoorbeeld bij verzoeken om ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing. De raad heeft een adviserende rol of treedt op als procespartij in zaken over gezag, omgang, ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing.

Raad voor Rechtsbijstand

Instantie die beslist of een rechtzoekende in aanmerking komt voor gesubsidieerde rechtsbijstand. Zie ook: Pro-Deoadvocaat.

Raad voor de rechtspraak

De Raad voor de rechtspraak bestaat sinds 1 januari 2002 en vormt de schakel tussen de minister van Veiligheid en Justitie en de gerechten. De Raad heeft als opdracht te bevorderen dat de gerechten hun rechtsprekende taak goed kunnen vervullen.

RAIO

Rechterlijk ambtenaar in opleiding.

Rechtbank

Rechtsprekend orgaan dat in eerste aanleg oordeelt over zaken zoals echtscheidingen, misdrijven, geldvorderingen, en de meeste bestuursrechtelijke geschillen. Ook wordt met het begrip rechtbank het gebouw aangeduid waarin de rechtbank zetelt.

Rechter-commissaris (RC)

Rechter die het onderzoek naar één of meer strafbare feiten leidt.

Rechterlijke macht

Rechters en officieren van justitie. De rechters worden tot de zittende magistratuur gerekend en de officieren van justitie tot de staande magistratuur. De rechter blijft zitten tijdens de zitting, de officier van justitie voert staande het woord.

Recidive

Herhaling van strafbaar gedrag.

Reclassering

Instelling die het herintreden in de maatschappij van veroordeelden wil bevorderen. Geeft ook voorlichting aan de rechter over de persoon van de verdachte.

Reconventie

Tegeneis; door de gedaagde tegelijk met de conclusie van antwoord ingediende vordering.

Redelijkheidsbeginsel

Algemeen beginsel van behoorlijk bestuur dat voorschrijft dat een bestuursorgaan bij het nemen van een beslissing alle belangen tegen elkaar af moet wegen.

Referte

Conclusie van een partij of verdachte, inhoudend dat men geen bezwaren tegen een vordering of verzoek kan aanvoeren en het oordeel daarover aan de beslissende rechter overlaat.

Rekest

Verzoekschrift.

Relatieve competentie

Geeft aan in welke plaats in Nederland een procedure gestart moet worden. Zie ook: Absolute competentie.

Repliek

Datgene wat de eiser aanvoert ter weerlegging van hetgeen de gedaagde in de conclusie van antwoord heeft gesteld (civiele zaken).

Requestrant (of rekwestrant)

Verzoeker in een rechtszaak.

Requirant

Degene die een vordering indient.

Requireren

Het ter zitting eisen van een straf of maatregel door de officier van justitie.

Requisitoir

De aanklacht van de officier van justitie tijdens een strafproces waarin hij de feiten op een rij zet, zijn mening geeft over het bewijs en op grond daarvan een bepaalde straf eist. De officier van justitie kan ook vrijspraak vragen.

Ressort

Rechtsgebied. Nederland is verdeeld in vier ressorten, die vervolgens weer zijn onderverdeeld in arrondissementen (11). Elk ressort heeft een eigen gerechtshof. Zie ook: Gerechtshof.

Ressortsparket

Kantoor van het Openbaar Ministerie in een ressort.

Rogatoire commissie

Getuigenverhoor dat in opdracht van de behandelend rechter door een andere instantie (meestal een rechtbank in het buitenland) wordt uitgevoerd.

Rol

Een lijst van de zaken die op de zitting behandeld worden, waarbij aangegeven wordt welke stukken uitgewisseld moeten worden tussen partijen.

Rolzaak

Procedure die (in beginsel) door een dagvaarding wordt aangebracht voor de civiele rechter.

Rolzitting

Zitting in civiele zaken waar procedurele beslissingen worden genomen en de stukken van de partijen worden uitgewisseld.

Royement/royeren

Schrapen, doorhalen; het afbreken van een lopende procedure, bijvoorbeeld omdat er een oplossing is bereikt.

Sanctie

Straf of maatregel die wordt toegepast als rechtsregels worden overschreden.

Schikking

Tussentijdse overeenkomst tussen partijen waarmee het conflict is opgelost voordat de civiele of bestuursrechter een uitspraak heeft gedaan.

Schouw

Wat in het civiel en bestuursrecht een descente of plaatsopneming wordt genoemd, heet in het strafprocesrecht een schouw: een bezichtiging op de plaats van het delict.

Seponeren

Bevoegdheid van de politie of officier van justitie om de zaak niet voor de rechter te brengen, maar te laten rusten (sepot).

Sprongcassatie

Overeenkomst tussen partijen inhoudende dat hun geschil na de einduitspraak in eerste aanleg direct (zonder hoger beroep) in cassatie aan de Hoge Raad zal worden voorgelegd.

Staaende magistratuur

Vertegenwoordigers van het Openbaar Ministerie. Zie ook: Rechterlijke macht.

Strafblad

Vermelding in het strafregister dat aantekeningen bevat over de keren dat iemand in het verleden verdacht werd van strafbare feiten (met name misdrijven) en over de afloop daarvan (sepot, vrijspraak, veroordeling).

Strafbeschikking

Sanctie die zelfstandig is op te leggen door het Openbaar Ministerie voor misdrijven en overtredingen waarop een gevangenisstraf staat van maximaal zes jaar. Als de verdachte het er niet mee eens is, kan hij hiertegen verzet aantekenen bij de strafrechter.

Strafrechtspraak

Rechtspraak die zich bezighoudt met de berechting van strafbare feiten (overtredingen en misdrijven).

Strafregister

Ook: Justitieel Documentatie Systeem (JDS). Register waarin wordt bijgehouden wie wanneer verdacht werd van welk strafbaar feit (met name misdrijven) en over de afloop daarvan (sepot, vrijspraak of veroordeling). Degenen die in het register voorkomen "hebben een strafblad". Zie: Strafblad

Subsidiar

Volgt altijd op primair; met primair wordt de maximaal haalbare vordering of tenlastelegging aangegeven. De subsidiaire vordering wordt ingesteld voor het geval dat de eerste vordering (primair) niet tot het beoogde resultaat zal leiden. Bijvoorbeeld: primair wordt ten laste gelegd dat verdachte diefstal met geweld heeft gepleegd; subsidiair wordt alleen diefstal ten laste gelegd.

Surséance van betaling

Door de rechter verleende opschorting van betalingsverplichtingen.

Taakstraf

Werkstraf. Het verrichten van onbetaald werk.

Tenlastelegging

Deel van de dagvaarding in strafzaken waarin staat waar het Openbaar Ministerie de verdachte van beschuldigt.

Tenuitvoerlegging

Uitvoering van een arrest of uitspraak, desnoods met behulp van een deurwaarder.

Terbeschikkingstelling (tbs)

Maatregel die de rechter kan opleggen aan een psychisch gestoorde veroordeelde. De terbeschikkinggestelde kan aan dwangverpleging worden onderworpen of moet zich aan bepaalde aanwijzingen van de rechter houden. Het doel van de tbs-maatregel is de maatschappij op de kortere en langere termijn te beveiligen. Om de maatschappij op korte termijn te beveiligen verblijft de dader in de gesloten kliniek. Beveiliging van de maatschappij op langere termijn wordt gerealiseerd door behandeling van de dader, die er op is gericht herhaling van het misdrijf te voorkomen.

Toevoeging

Beslissing van de Raad voor Rechtsbijstand waarmee aan een rechtzoekende voor een bepaalde procedure een raadsman wordt toegewezen.

Transactie

Aanbod van de officier van justitie aan de verdachte om een strafzaak buiten de rechter om te doen. Als de verdachte hiermee akkoord gaat, dan ziet de officier af van verdere strafvervolgning.

Tussenkomst

Situatie waarin een derde partij zich stelt (tussenkomt) in een lopende zaak.

Tussenuitspraak

Uitspraak waarbij de rechter geen eindbeslissing geeft, maar bijvoorbeeld een bewijsopdracht of onderzoek beveelt waarvan de beslissing van de zaak afhankelijk kan zijn (ook wel interlocutoir vonnis genoemd).

Uitvoerbaar bij voorraad

De mogelijkheid om een uitspraak onmiddellijk uit te voeren hoewel de hoofdzaak of het hoger beroep nog niet is afgedaan. Het instellen van beroep heeft in dit geval geen opschortende werking.

Unus-rechtspraak

Zitting met één rechter die rechtspreekt.

Verbeurdverklaren

De rechter kan bepalen dat een veroordeelde als bijkomende straf de spullen kwijtraakt die bij hem in beslag zijn genomen.

Verdachte

Iemand over wie aanwijzingen bestaan dat hij mogelijk een strafbaar feit heeft gepleegd. De wet spreekt over "een redelijk vermoeden van schuld". Een verdachte wordt pas dader genoemd nadat hij onherroepelijk is veroordeeld.

Verhaal

Het recht om een betalingsverplichting geheel of gedeeltelijk bij een ander neer te leggen. Bijvoorbeeld de sociale dienst die een bijstandsuitkering mag verhalen op de ex-partner.

Verjaring

De termijn na afloop waarvan een recht ontstaat of juist verloren gaat of een misdrijf of overtreding niet meer kan worden berecht. De uitvoering van een opgelegde straf kan ook verjaren, dit heet executieverjaring.

Verplichte procesvertegenwoordiging

Beginsel dat een burger alleen een proces mag voeren als hij door een advocaat vertegenwoordigd wordt.

Verschoningsrecht

Het recht dat een getuige op grond van zijn familierelatie met de verdachte of op grond van zijn beroep heeft om vragen van de rechter onbeantwoord te laten. Een getuige mag zich ook verschonen van het geven van een antwoord als hij zichzelf daardoor zou belasten.

Verstekvonnis of bij verstek veroordeeld zijn

Veroordeling die wordt uitgesproken terwijl de gedaagde of verdachte niet in de procedure is verschenen.

Vertrouwensbeginsel

Algemeen beginsel van behoorlijk bestuur dat voorschrijft dat een burger erop moet kunnen vertrouwen, dat een bepaalde toezegging van een bestuursorgaan ook nagekomen wordt of een wettelijke bepaling wordt nageleefd.

Vervangende hechtenis

Aantal dagen dat de veroordeelde moet vastzitten als hij zijn boete niet betaalt of een taakstraf niet naar behoren verricht. Wanneer een boete of een taakstraf wordt opgelegd, wordt er meteen bij vermeld welke vrijheidsstraf daar tegenover staat.

Voorwaardelijke invrijheidstelling

Iemand die door de rechter tot een geheel onvoorwaardelijke gevangenisstraf van meer dan één jaar veroordeeld is, hoeft die straf doorgaans niet helemaal uit te zitten. Dat geldt niet voor minderjarigen en voor personen die een jaar of minder straf hebben gekregen. Meestal moet iemand tweederde van zijn straf hebben uitgezeten, voordat hij voorwaardelijk in vrijheid wordt gesteld. De voorwaarden, zoals het volgen van een vaardigheidstraining, elektronisch toezicht of een contactverbod, worden door de officier van justitie opgelegd. De veroordeelde mag in ieder geval niet opnieuw de fout ingaan.

Verweerder

In civiel of bestuursrecht: de tegenpartij van de verzoeker.

Verzekering

Zie: Inverzekeringstelling.

Verzet

1. Het rechtsmiddel tegen een uitspraak dat iemand kan indienen die bij verstek (afwezigheid) veroordeeld is. Het is ook een rechtsmiddel tegen onjuist in rekening gebracht griffierecht of tegen een dwangbevel.
2. Als een verdachte in de opgelegde straf door de officier van justitie, kan hij hiertegen verzet aantekenen bij de strafrechter. Deze zal de zaak vervolgens opnieuw bekijken.

Verzoeker

Indiener van een verzoekschrift.

Voeging

Het samenvoegen van verschillende strafbare feiten tot één strafzaak of (in het civiele recht) het samenvoegen van twee procedures die tussen dezelfde personen lopen en hetzelfde onderwerp betreffen, dan wel verbonden zijn met elkaar.

Voorarrest

Het totaal aantal dagen dat iemand vastzit voorafgaand aan de zitting en onherroepelijke uitspraak. De dagen die iemand in voorarrest heeft doorgebracht worden van de straf afgetrokken.

Vorgeleiding

Verhoor van de verdachte door de officier van justitie om vast te stellen of het Openbaar Ministerie de rechter moet vragen om de verdachte in voorlopige hechtenis te nemen.

Voorlopig getuigenverhoor

Iemand die overweegt een civiele procedure te beginnen, kan aan de rechtbank een voorlopig getuigenverhoor vragen. Dit verhoor dient om de kansen bij een rechtszaak beter in te kunnen schatten, of om te voorkomen dat bewijs verloren gaat (door vertrek of overlijden van een getuige bijvoorbeeld).

Voorlopige hechtenis

Verzamelnaam voor de begrippen bewaring, gevangenhouding en gevangenneming.

Voorlopige voorziening

Een voorlopige beslissing in spoedeisende zaken die gezien kan worden als tijdelijke regeling tot de eindbeslissing er is. Bijvoorbeeld de voorlopige regeling bij wie de kinderen verblijven tijdens de behandeling van de echtscheidingsprocedure.

Voorwaardelijke straf

Straf die pas uitgevoerd wordt als de veroordeelde zich niet aan bepaalde voorwaarden houdt. Als voorwaarde geldt altijd dat de veroordeelde zich niet binnen de proeftijd opnieuw aan een strafbaar feit schuldig maakt. De proeftijd bedraagt in de meeste gevallen maximaal drie jaar. Als bijzondere voorwaarde kan bijvoorbeeld worden opgelegd dat de veroordeelde zich op bepaalde tijdstippen meldt bij de reclassering. Als de veroordeelde de opgelegde voorwaarden niet nakomt, kan de officier van justitie bij de rechter eisen dat de voorwaardelijk opgelegde straf alsnog ten uitvoer wordt gelegd.

Vormverzuim

Het verwaarlozen of niet in acht nemen van vormvoorschriften in een proces of door een bestuursorgaan. Ook wel 'procedurefout' genoemd.

Vrijspraak

Beslissing van de rechter als hij het tenlastegelegde feit niet wettig en overtuigend bewezen acht.

Vrijwaring

De gedaagde in een civiel proces kan een derde partij bij de procedure betrekken als die ook met de zaak te maken heeft, met het doel dat de negatieve gevolgen van de uitkomst van het geschil op die derde kunnen worden verhaald. Dat heet 'oproepen in vrijwaring'.

Wederrechtelijk onrechtmatig

In strijd met het recht.

Wraking

Verzoek aan de rechtbank om een rechter in een bepaalde zaak te vervangen, omdat hij partijdig zou zijn.

Zittende magistratuur

Aanduiding voor de rechters. Zie ook: Rechterlijke macht.

RECHTSPRAAK IN HET KORT

Rechterlijke instanties in Nederland

Enkele prominente internationale rechterlijke instanties

Rechterlijke instanties

Rechtbank

Nederland telt elf rechtbanken. Ze bestrijken elk een deel van het land. Zo'n rechtsgebied heet arrondissement. Iedere rechtbank heeft verschillende zittingsplaatsen. De rechtbank behandelt rechtszaken op het gebied van het civiel recht, het strafrecht en het bestuursrecht. Arbeids-, huur- en huurkoopgeschillen en alle andere zaken die gaan om een bedrag van € 25.000,- of minder, worden behandeld door de kantonrechter. De voorzitter van het bestuur van een rechtbank is de president.

Gerechtshof

Wie tegen een uitspraak van de rechtbank in beroep gaat, komt terecht bij het gerechtshof. Nederland telt vier gerechtshoven: Amsterdam, Arnhem-Leeuwarden, 's-Hertogenbosch en Den Haag. Hun rechtsgebied heet ressort. De rechters verrichten, net als bij de rechtbank, hun werkzaamheden in verschillende afdelingen. Er is in elk hof een team of afdeling civiel recht, strafrecht en belastingrecht. Het gerechtshof kijkt bij de behandeling van de zaak opnieuw naar alle feiten en maakt een eigen beoordeling. De rechters bij het gerechtshof noemen we raadsheren. De uitspraak heet 'arrest'.

Bijzondere colleges

Naast de rechtbanken en de gerechtshoven zijn er nog twee bijzondere gerechten: de Centrale Raad van Beroep (in Utrecht) en het College van Beroep voor het bedrijfsleven (in Den Haag). De Centrale Raad is een bestuursrechter die vrijwel alleen zaken behandelt waarin hoger beroep is ingesteld tegen een uitspraak van de rechtbank. Dit college is vooral werkzaam op het gebied van de sociale zekerheid en het ambtenarenrecht. Het College van Beroep voor het bedrijfsleven oordeelt over geschillen op het terrein van het sociaal-economisch bestuursrecht, en in hoger beroep over zaken betreffende onder meer de Mededingingswet en de Telecommunicatiewet.

Hoge Raad

Het hoogste rechtscollege in Nederland is de Hoge Raad der Nederlanden in Den Haag, kortweg aan te duiden als de Hoge Raad. De Hoge Raad houdt zich bezig met cassatierechtspraak. De Hoge Raad stelt niet meer zelf de feiten vast, maar bekijkt of het gerechtshof bij zijn beslissing het recht goed heeft toegepast.

Het beroep in cassatie heeft dan ook als belangrijkste functie het bevorderen van een uniforme rechtstoepassing door de recht-banken en de gerechtshoven. Bij de Hoge Raad worden zaken beslist door drie rechters. In speciale gevallen, dit ter beoordeling van de Hoge Raad, wordt een zaak door vijf leden behandeld.

Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State

De Raad van State is een adviesorgaan van de regering. De Afdeling bestuursrecht-spraak houdt zich bezig met rechtspraak. De zaken die de Afdeling bestuursrecht behandelt, hebben uitsluitend betrekking op conflicten tussen burgers (of bedrijven) aan de ene kant en de overheid aan de andere kant. Dit soort conflicten wordt doorgaans eerst behandeld bij de betreffende overheidsinstelling in een zogeheten bezwaarschriftenprocedure. Wie het niet eens is met de beslissing van het overheidsorgaan, kan in beroep bij de sector bestuursrecht van de rechtbank. Beroepen op de beslissing van de rechtbank worden behandeld door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, maar soms ook door de Centrale Raad van Beroep of het College van Beroep voor het bedrijfsleven.

Raad voor de rechtspraak

De Raad voor de rechtspraak vormt het overkoepelende bestuur voor de rechtbanken, hoven en bijzondere colleges. Belangrijke taken van de Raad zijn: zorgen voor de begroting, verdeling van financiële middelen over de gerechten en ondersteuning van de zelfstandige bedrijfsvoering door de gerechten. Een andere belangrijke taak is het, na overleg met de gerechten, adviseren van regering en parlement over wetten die de rechtspraak raken. Daarnaast ondersteunt de Raad activiteiten van de gerechten ter bevordering van de uniformiteit en kwaliteit van de rechtspleging.

Internationale gerechten

Europees Hof van Justitie

Het Europese Hof van Justitie en het daaraan verbonden Gerecht van Eerste Aanleg in Luxemburg moeten erop toezien dat de instellingen en de lidstaten van de Europese Unie de oprichtingsverdragen en de andere eigen regels van de unie eerbiedigen en binnen de gehele unie op dezelfde wijze toepassen. Het doet dat vooral door, op verzoek van nationale rechters, een bindende beslissing te nemen over de uitleg van het gemeenschapsrecht; de nationale rechter past die uitleg vervolgens toe in het door hem te beslechten geschil. Het Hof beslecht zelf geschillen die over de uitleg en de toepassing van het gemeenschapsrecht kunnen ontstaan tussen de instellingen van de unie, lidstaten en burgers van de unie.

Europees Hof voor de rechten van de mens

Op basis van het Europese Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden is het Europese Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg ingesteld. Tegen staten die het klachtrecht voor hun burgers hebben erkend, kunnen klachten wegens schending van een verdragsbepaling aan het Hof worden voorgelegd. Ook de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens en andere bij het verdrag aangesloten staten hebben deze mogelijkheid. Burgers kunnen pas klagen bij het Hof wanneer de hoogste rechter in het eigen land zich over de zaak heeft uitgesproken. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens telt net zoveel rechters als verdragsstaten: 44. Zij worden benoemd voor een periode van zes jaar.

Internationaal Gerechtshof

Het Internationale Hof van Justitie (of: Internationale Gerechtshof) in Den Haag is een van de zes hoofdorganen van de Verenigde Naties en het enige dat niet in New York is gevestigd. Dit Hof, gehuisvest in het Vredespaleis, behandelt uitsluitend geschillen tussen staten. Het Hof geeft ook adviezen aan VN-organen, zoals de Veiligheidsraad. Het Hof komt alleen in actie op verzoek en met instemming van de betrokken staten. Het Hof telt vijftien rechters, die voor een periode van negen jaar worden benoemd.

Internationaal Strafhof

Het Internationale Strafhof in Den Haag werd opgericht in 1998, maar is pas actief sinds 2002. In 2004 heeft het Hof zijn eerste zaken in behandeling genomen. Het Hof is belast met de vervolging en berechting van personen voor misdrijven als genocide, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid. Anders dan het Internationale Gerechtshof kan dit Hof alleen zaken tegen personen behandelen. Het Hof zal uitsluitend in actie komen als nationale juridische instellingen niet kunnen of willen rechtspreken.

Meer informatie

U vindt de rechterlijke organisatie ook op internet: www.rechtspraak.nl. Hier kunt u onder meer terecht voor adressen van rechtbanken, recente uitspraken en informatie over procedures bij de rechter. Informatie over het ministerie van Veiligheid en Justitie vindt u op www.justitie.nl.

Ook het Openbaar Ministerie heeft een eigen site: www.om.nl. Verwant aan deze uitgave is de brochure *Rechtspraak in Nederland*, een aparte publicatie met uitleg over rechtgebieden, procedures en instanties. De brochure is verkrijgbaar bij de rechtbank. Ook over andere onderwerpen op het gebied van rechtspraak zijn brochures beschikbaar. Een overzicht vindt u op de internetsite www.rijksoverheid.nl/documenten. U kunt de brochures downloaden.

Deze brochure is een uitgave van de Raad voor de rechtspraak, afdeling Communicatie, postbus 90613, 2509 LP Den Haag. Aan de inhoud kunnen geen rechten worden ontleend.

Januari 2016